

Een stukje historie rond de Hervormde Kerk aan de dijk.

Wie de moeite neemt een wandeling te ondernemen rond het witte kerkje, zal op verschillende plaatsen restanten zien van muurwerk, wat in vroegere tijden werd veranderd. Sommige veranderingen zijn vrij recent, andere zijn eeuwen oud.

Opvallend is, dat, waar de kerk is opgetrokken van baksteen, de toren geheel bestaat uit tufsteen.

De oorspronkelijke kerk werd gebouwd even voor 1200 en baksteen bestond nog nauwelijks. Er werd een terp aangelegd, waarschijnlijk om het hoge water wat tegen te kunnen houden, en daarop, te midden van een aantal huizen die het toenmalige dorp Bemmelt vormden, werd een tufstenen Romaanse kerk gebouwd.

Het koor van die kerk was wat kleiner dan het huidige koor, terwijl het schip aan beide zijden ongeveer een meter breder was. Het geheel was gebouwd op een los gestapelde fundering van zwerfkeien. Dat zo'n fundering toch erg sterk kan zijn, bewijst wel het feit, dat de toren daar al zo'n slordige 800 jaar in weer en wind, overstromingen en stormen gestaan heeft.

Hoe het komt, dat die Romaanse kerk is verdwenen, is niet na te gaan. Wel waren er in het einde van de veertiende eeuw enorme dijkdoorbraken en overstromingen, zodat we vermoeden, dat daarna het schip zo slecht was geworden, dat het moest worden afgebroken.

Rond 1400 werd een nieuw kerkgebouw opgetrokken en aangezien de baksteenindustrie goed op gang was gekomen, werd de nieuwe, nu Gotische kerk gebouwd van baksteen. Het schip werd nagenoeg even groot als de oude kerk en het koor werd groter. De ingang van de kerk werd gemaakt in de noorder zijmuur.

De ingang onder de toren werd eigenlijk alleen gebruikt om overledenen uit te dragen ter begrafenis. De uitgang onder de toren is immers de west-

zijde, de kant waar de zon onder gaat, het einde van het leven. Daarom was het koor in de oostelijke richting gebouwd: daar gaat de zon op, daar begint het Licht.

Rond 1550 liet Joost van Bommel de kapel aan de zuidzijde bouwen. Daartoe moest een koorraam vervallen en terwille van de symmetrie werd ook aan de noordzijde een raam van het koor dichtgemetseld. In het koor werd een fresco aangebracht. Een fresco wordt in de nog natte kalk geschilderd en ligt dus niet "op" de muur. Daaroverheen werd later een dikke kalklaag aangebracht, waarop een zwarte verflaag met daar weer op een zestiende-eeuwse schildering. Die werd later verwijderd. Ze was zo beschadigd, dat er niets meer van te redden was.

Eind 1559 overleden Joost van Bommel en zijn vrouw Anna Vaec. In de kapel werd een wandschildering aangebracht, waarvan verondersteld wordt, dat die een devotieschildering zou kunnen zijn ter gelegenheid van het overlijden van het edele echtpaar. Behalve de beide overledenen staan daar een aantal heiligen op afgebeeld, waarvan St. Christoffel wel de bekendste is. Joost en Anna liggen geknield op de voorgrond. Zowel onder het koor als onder de kapel bevond zich een grafkelder met een grote sluitsteen. Bij de restauratie in 1953 werden daar nog menselijke overblijfselen gevonden.

In 1623 zijn er verbouwingen geweest aan de kerk. De noordelijke ingang werd versierd met de latei, die nu boven de ingang onder de toren is aangebracht. Er was een vrij grote stoep met twee pilaren en daarop een diehoekig fronton. Op het dak van het schip en van de toren waren een paar dakkapellen aangebracht.

Na de reformatie waren er maar weinig mensen, die hun traditionele geloof op wilden geven. Zij gingen in Huissen en Hulhuizen ter kerke. De "gereformeerde" gemeente van Bommel had genoeg aan het koor en de kapel, en het schip werd gebruikt voor de opslag van dijkherstellingsmateriaal.

Bij calamiteiten werd de klok geluid en iedereen ging kijken wat er aan de hand was. Men kon dan meteen aanpakken.

In 1834 werd de kerk weer grondig verbouwd. Het schip werd met een meter aan beide zijden versmald en de vloer van de kerk met de omliggende grond werd 80 cm. opgehoogd. De latei van boven de noorderingang werd boven de toreningang geplaatst. Nog is te zien dat die latei niet helemaal past. De consistoriekamer aan de noordzijde werd ook versmald en van de oude muur is nog de moet te zien in de koormuur. De kerk werd aan de buitenzijde geheel aangesmeerd, inclusief het koor, en "wit" gemaakt. In 1953 werd de stukadoorlaag van het koor verwijderd en werd de noorderingang vervangen door een raam. De consistoriekamer aan de noordzijde werd verwarmingshok en de kapel werd in gebruik genomen als consistorie. De grote preekstoel werd vervangen door een kansel (cancello = hekwerk). De banken in het schip werden vervangen door oudhollandse rieten stoelen.

Het orgel dateert uit 1775 en werd ingewijd op 15 juli. Aan dat orgel is veel veranderd en na de oorlog is het weer opgebouwd uit de puinhopen van oude pijpen, aangevuld met nieuwe.

Het uurwerk kan ongeveer gedateerd worden op 1675 en is een zogenaamd smidsuurwerk, waarschijnlijk gebouwd door de Bemmelse dorps-smid.

De oude klokken zijn door de Duitsers in Rusland verschoten en na de oorlog door de burgerlijke gemeente Bemmel nieuw geschonken.

Een klein deel van het avondsmaalzilver is teruggevonden na de oorlog. De rest werd door "geïnteresseerden" meegenomen. Maar onlangs door een indertijd door Heer Knuyvert bij erfenis aan de kerk geschonken schenkan weer op en werd aan Bemmel aangeboden voor f 20.000,-. Waaraan men weer kan zien, dat het behoud van historie soms een kostbare zaak kan zijn.

J. Verburg.